

UNDER TYSKERNES BESÆTTELSE

Et Rids af Begivenhederne i Aarene 1940-45
AF H. HEBSSGAARD

Aarene 1940-45 vil til sene Tider staa som et særligt Kapitel i Thy og Han Herreds Historie, og Landsdelen vil mangfoldige Aar frem i Tiden paa forskellig Maade være mærket og præget af den tyske Besættelse. Vel laa Egnen "Norden for Lands Lov og Ret", men allerede ved Middagstid den 9. April 1940 var de første Besættelsestropper naaet til Thy, mange flere fulgte efter, og Landsdelen blev i de følgende Aar Hjemstedet for mange Tusinde tyske Soldater, i hvis Følge kom fremmede Arbejdere, Eventyrere og Spekulanter i meget stort Antal. I Forhold til Indbyggerantallet var det særlig mange tyske Soldater, Egnen blev belemret med, og snart viste det sig, at det ikke skulde blive derved. I Klitterne ud mod Vesterhavet byggedes Fæstning ved Fæstning, i Hanstholm Nordeuropas største, Skoler og Forsamlingshuse beslaglagdes, Baraklejre skød op, Veje anlagdes, Flyvepladser ogsaa, alt blev gjort klart til at modtage Invasionen, hvis nogen skulde være saa formastelig at prøve paa at gaa i Land.

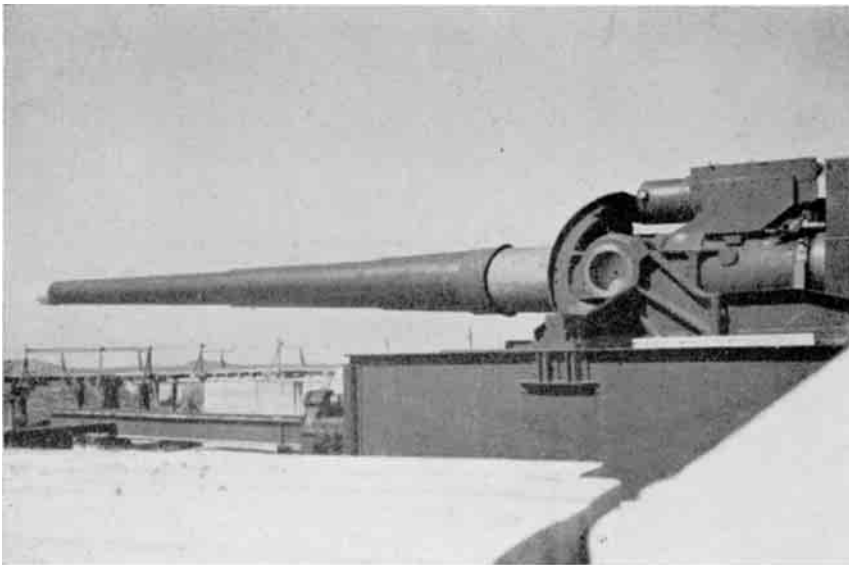
Thy og Han Herred blev ikke de store Sabotagers og Schalburgtagers Egn, selvom der i Krigens sidste Aar dukkede en stor og slagkraftig Modstandsbevægelse op, men blev alligevel præget af Besættelsen i en saadan Grad, at Egnen ligesom skiftede Karakter og først vil falde tilbage i sit naturlige Leje om føje Aar. Det var Aar, hvor Pengene flød, hvor Arbejdsløsheden var nede paa Nul, og hvor desværre ikke saa faa ikke tog i Betænkning at række Fjenden en hjælpende Haand paa saa den ene, saa den anden Maade. Det var Tider, hvor der blev svindlet som aldrig før i denne Egns Historie af baade store og. smaa. Det var paa mange Maader usunde Aar, som man allerhelst lod gaa i Glemmebogen, men alligevel ikke kan gøre det, fordi Besættelsen efterlod saa mange Saar og Rifter, at de til sene Tider vil minde om fem onde, bitre Aar, som man skulde igennem og kom igennem, for denne Landsdels Vedkommende trods alt paa en mere skaansom Maade end saa mange andre Steder i vort Land.

Onde Tider varsles.

Blev det end først ved Besættelsen i 1940, at man heroppe mærkede til Verdenskrigens Brand for Alvor, slikkede Flammerne dog i Maanederne forinden om Egnen som et Varsel om kommende onde Tider. I September 1939 minesprængtes en hollandsk Damper udfor Hanstholm, men Besætningen reddede sig i Land paa den thylandske Kyst. Faa Dage efter blev den danske Kulbaad "Vendia" paa Vej til England efter Kul til Thisted torpederet udfor Hanstholm af en tysk U-Baad. 11 Mand omkom. 1. Oktober torpederedes en svensk Damper, ogsaa udfor Hanstholm, der efterhaanden blev en hel Kirkegaard for Havets Soldater. Imellem disse Minesprængninger kunde man ofte høre Kamplarmen fra Havet. Dagene igennem drønedes Skudene, og man hørte Larmen af mange Flyvemaskiner. Samtidig begyndte Ligene af nedstyrkede Flyvere at vise sig ved Kysten. Det var navnlig Englændere, og de blev begravet paa de smaa Kirkegaarde ved Fiskerlejerne, hvor der - som Krigen skred frem - jordedes mangan en Soldat fjernt fra Hjemlandet, men altid under den største Deltagelse af en Befolkning, der med en sjælden Omhu ogsaa vil hæge om de Grave, som de Paarørende er afskaaret fra at passe.

Den 18. November 1939 viste den første Mine sig ved Thykysten. Det blev ikke den sidste, tværtimod gik der en stadig Minestrøm - ikke mindst under de haarde Storme - mod Kysten, og ikke sjældent hændte det, at Minerne eksploderede i Strandkanten og fik de smaa Fiskerhuse til at ryste i deres Grundvolde og anrette betydelige Ødelæggelser. Spærreballonerne fik man ogsaa Besøg af, og mange Gange under Besættelsen var disse Balloner Aarsag til Kortslutninger og Nedrivninger af elektriske Ledninger med paafølgende Mørkelægning.

De første Maaneder af 1940 bragte nye Minesprængninger af. Skibe udfor Kysten, samtidig med at der indløb Meldinger om forulykkede Sømænd fra Thy og Han Herred. Nærmere og nærmere kom Krigen, indtil den en skønne Dag var en Kendsgerning i vort eget Land, paa vor egen Egn.

De fire vældige Batterier med 38 cm Kanoner i Hansted var godt skjult under Camouflage. Her ses et illegalt Billede, der blev taget af en Kanon før Tildækningen. Dens Rækkevidde var ca. 55 km eller omtrent halvvejs til Norge.

Den 9. April kom de tyske Besættelsestropper til Thy. og Han Herred, og inden Aften var Besættelsen en Kendsgerning. Aktionen skete saa overraskende, at de fleste vel i første Omgang var næsten lamslaaede, hvad der bl. a. gav sig Udslag i, at der var Thyboere, der belønnede de udasede tyske Soldater med at invitere dem ind til Kaffe . . . ! Det varede dog ikke længe, inden Lamslaaelsen havde fortaget sig, og den nøgne Virkelighed kom i Stedet. Anede man det ikke, viste Realiteterne det saa meget mere.

Tyske Soldater bad den 9. April om Husly paa Vestre Skole i Thisted for een Nat. Skolen blev Garnison for Tropperne under hele Besættelsen! Paa samme Maade beslaglagde Besættelsesmagten en Mængde Skoler og Forsamlingshuse omkring paa Egnen. Det gjorde ikke noget, at Skolerne var helt nye. Jo nyere, jo bedre. Tyskerne rykkede med Forkærlighed ind i de smukke Skoler, der netop lige var bygget færdige. Situationen lyste vel nok i Perioder, men som Helhed var det overordentlig mange Lokaler, Soldaterne holdt besat, hvad der i høj Grad kom til at gaa ud over det folkelige Arbejde, som det nu blev vanskeligt at udføre i Gymnastikforeninger, Foredragsforeninger o. s. v. Desuden beslaglagdes Hoteller, Kroer, ja selv Missionshuse, hvortil kom Bygningen af mange Barakleje, hvad der siger lidt om, i hvor stor Mængde Tyskerne kom og opholdt sig under hele Besættelsen. Da der var flest, var der vel nok henimod 20,000 Soldater i Amtet, hvilket praktisk talt vil sige i Thy og Han Herred, da Mors saa at sige gik fri for Besættelsen. Alene i Hanstholm-Fæstningen befandt der sig umiddelbart før Kapitulationen 5000 tyske Soldater.

Hanstholm-Fæstningen.

Tyskerne var straks ved Ankomsten til Hanstholm klar til at tage fat. Det var ikke nogen overilet Manøvre, man foretog sig. Planer, Rids m. v. var i den skønneste Orden, og faa Dage efter 9. April paabegyndtes Anlægget af "Danmarks Gibraltar", om hvilken der gik Ry over hele Landet. I Aarene før Krigen kom der paafaldende mange tyske Malere paa Sommerferie netop i Hanstholm. De malede og malede og passede sig selv. Ingen kom dem nær. Meget nærliggende er det at tro, at de ikke saa meget malede, men nok saa meget tegnede og beregnede og paa Papiret skabte den Fæstning, der Aar senere skulde blive levendegjort og bevirke, at en Fiskerbys Befolkning – 7-800 i Tallet - maatte fortrække, og Arbejdet paa den store Havn, der netop var ved at tage Form, indstilles.

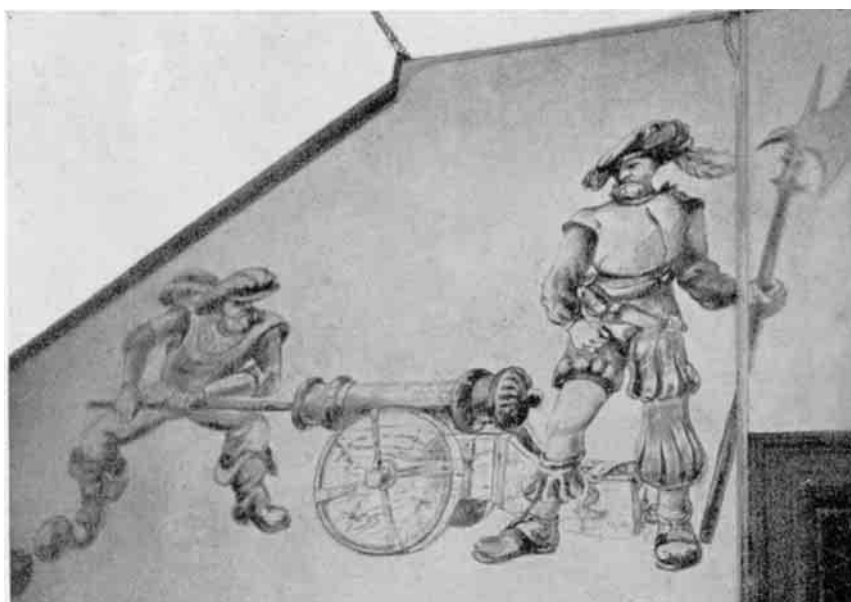
Befæstningsarbejdet begyndte i det smaa, men fik snart et stort Omfang. Der anlagdes Cementveje, Entreprenørfirmaer dukkede op, og snart virkede Hanstholm som en Magnet paa Tusinder af danske Arbejdere. I ca. 4 Aar blev der arbejdet paa denne Fæstning. Hver Morgen kørte en imponerende Karavane af Biler, fyldt med Arbejdere, til Stedet, nogle kørte tilbage om Aftenen, andre fortsatte med Natarbejde. Der arbejdedes paa fuld Kraft. Der gravedes Kanonstillinger og byggedes i Hundredevis af Bunkers. Der hældtes i Hundredtusindvis af Sække Cement i de øde Klitter. Fra Europas besatte Lande kom stjaalent Skyts og blev opstillet, og efterhaanden blev

Fæstningen et lukket Omraade. Kilometer efter Kilometer af Pigtraads- og Tankspærringer blev anbragt, Tusinder og atter Tusinder af Kilo Jern blev slæbt sammen og bugtede sig som lange brune Slanger gennem Klitterne, hvortil endelig kom Udlægning af et stort Antal Miner. Med Jernbanen kom til Thisted enorme Mængder Materiel, der i tunge Biler førtes af den efterhaanden opslidte Hanstedvej til Fæstningsterrænet, som Befolkningen i sidste Instans - efter et direkte tysk Krav - blev nødsaget til at rømme ved Nytaar 1943. To Aar og 4 Mdr. inden Kapitulationen var Hanstholmboerne forvist fra deres Hjemstavn, og først i 1946 kunde Beboerne vende tilbage igen, ikke alle, men de, hvis Ejendomme var blevet repareret og kunde gøres beboelige. Byen var som forandret og vil aldrig komme til at ligne sig selv, som den var før Krigen.

Først efter Kapitulationen blev man klar over, hvor imponerende denne Fæstning i Virkeligheden var. Meget var der tilsyneladende ikke at se, men dygtigt camoufleret, tildels bygget i Jorden, fandtes et rent ud sagt fantastisk Anlæg, hvis Tank-, Pigtraads- og Minespærringer strakte sig milevidt, og hvis Kerne var 4 Kæmpekanoner, der af Tyskerne var beregnet paa at kunne beherske Indsejlingen til Skagerak, idet de

*Mange forulykkede Militærpersoner fra de allierede Hære drev som Lig in paa Kysten, og saa vidt muligt gav Befolkningen dem en hæderlig Begravelse. Her ses en engelsk Flyvers Grav paa Vorupør Kirkegaard.
(Siourd Madsen fot.)*

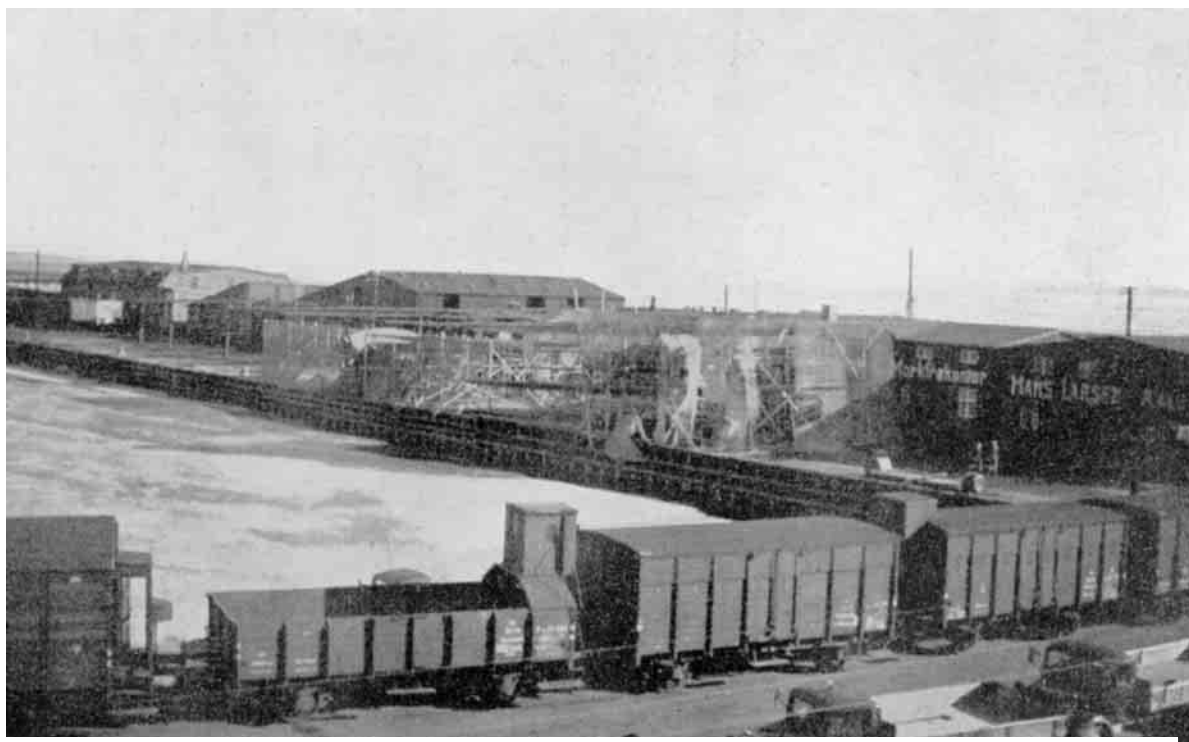

Vestre Skole i Thisted blev under hele Besættelsen benyttet af Tyskerne, og Klasseværelserne blev af Soldaterne dekoreret med Billeder, af hvilke mange havde virkelig kunstnerisk Værdi. Her ses et Billede fra tysk Krigsvæsen længe før Hitlers Dage. (A. Scharling fot.)

efter Kapitulationen og som i lang Tid bevirkede, at Beboerne ikke kunde flytte tilbage.

Det var Hanstholm, men det var ikke alt. Hele Kysten langs Thy og Han Herred blev befæstet. Tyskerne ødelagde systematisk Landskabets Karakter, støbte enorme Bunkers og Kanonstillinger ned i Klitterne og camouflerede Anlægene, saa de paa lang Afstand faldt sammen med Landskabet. Tusinder af Tankspærringer, bestaaende af svære, sammensvejsede Jernstykker, gennemløb

vældige Kanoner skulde korrespondere med lignende Anlæg paa Norges Sydspids. Hundreder af Millioner Kr. blev begravet i Hanstholm, og til hvilken Nytte? Ikke een Bombe ofrede de allierede paa dette Kæmpeanlæg gennem hele Besættelsen. En stolt Dag var det, da Egnens egne Frihedskæmpere overtog Vagten af Fæstningen, og Beboerne atter kunde samles for første Gang igen at kunne hejse Dannebrog. - I Fæstningen var efterhaanden samlet en Mængde Ammunition, med hvilke der allerede skete Ulykker kort

Efter at en engalsk Flyver en Nat i Vinteren 1940-41 havde kastet Bomber ved Dragsbæk blev alle de der liggende tyske Vandflyvemaskiner slæbt ind til Thisted Havn og anbragt paa Bolværkerne under Skjul af store Stilladser. I Billedets Midte ses et Par af Maskinerne paa Havnens Sydkaaj. (Esbjørn Larsen fot.)

Terrænet i alle Retninger, hvortil kom kilometervis af Pigtraadshegn og i Hundredevis af Minefelter. Vejene spærredes med Cementblokke, kort sagt var hele Kysten næsten som een sammenhængende Fæstning. Stærkt bevæbnet var disse Kystfæstninger, men heldigvis kom Skytset aldrig i Brug udover enkelte Skud under de allierede Overflyvninger.

Netop Kysten vil til sene Tider fortælle om Tyskernes Hærgen. De mange Tusinde Tons Cement, der er begravet i Sandet, vil ikke blive sprængt bort, men blive liggende og med Aarene blive begravet i Sandet. Utallige andre Tegn vil fortælle Befolkningen om disse Besættelsesaar.

Da Pengene flød.

Det kunde jo ikke undgaas, at de store Arbejder for Tyskerne bragte mange Penge til Egnen. Der kom mange Tilflyttere, da næsten alle kunde faa Arbejde, og Pengene flød ... Der var Arbejdsmænd, der kunde tjene henimod 20,000 Kr. om Aaret, hvad der bevirkede store Skatter og forøget Omsætning. Enkelte var vel fornuftige nok til at gemme Pengene og konsolidere sig, medens de fleste soldede Pengene bort i Gilder, der endnu gaar Ry om paa Egnen. Dette gjaldt ikke mindst Entreprenørerne, der havde store Dage og kunde tillade sig næsten alt. Entreprenørfirmaer og Kørselskontorer dukkede op som Paddehatte, og det var ikke alle, der benyttede lige fine Metoder, hvad Efterkrigstidens Retsmøder har været det bedste Vidnesbyrd om. Det er herigennem blevet klarlagt og fastslaaet, at visse Entreprenører bl. a. brugte den Fremgangsmaade at overføre private Udgifter til de forskellige Værnemagtarbejder, hvorved Staten tappedes for endnu flere Penge. Der var endog en enkelt, der lod store Udgifter fra sine private Arbejdspladser overføre til de tyske Arbejder, han havde osv. Den almindelige Befolkning forstaar derefter bedre de Forhold, der i sin Tid raadede: Adskillige Entreprenører havde Millionarbejder for Tyskerne. Der blev ikke set nøje paa Pengene, tværtimod, Mønterne og ikke mindst Sedlerne rullede som aldrig før og skabte usunde Tilstande. I Thisted steg den skattepligtige Indkomst fra 7 Mill. til over 20 Mill. Kr., og Forholdet var nogenlunde det samme i mange Kommuner. I en enkelt Kommune betalte Entreprenøren over Halvdelen af Kommuneskatten. Økonomisk bragte Besættelsen saaledes nok Velstand til Huse, men det var Penge, man helst vilde have undværet. De var jo Udtryk for en Velstand, som i Virkeligheden slet ikke eksisterede, og gav "Tømmermænd" til mange. De mange Penge, der kunde tjenes, fristede mange, ja, selv Landmændene begyndte i stor Stil at køre for

Den tyske Værnemagt havde en Del Øvelsesmateriel, som tog sig komisk ud. Her ses en Øvelsestank paa en Mark i Vester Han Herred. (Eilif Henriksen fot.)

Saaledes "pyntede" Tyskerne det fredelige Landskab i Thylands Klitter. (H. Berthing fot.)

Tyskerne, begyndte at sælge løs af Markernes Græstørv til Tyskernes Camouflering, ligesom mange Landmænd ikke tog det saa nøje med at handle med Tyskerne, selvom det var ulovligt.

Det var dog ikke alene ved Kysten, at Tyskerne byggede Fæstningsanlæg. Dette Byggeri fandt ogsaa Sted inde i Landet, ikke mindst ved Thisted, hvor man i Dragsbæk byggede en hel Søflyverstation og i den modsatte Ende af Byen - ved Faartoftsvej - en stor Kaserne. Broerne blev sikret ved Minering og Opstilling af Skydestillinger i stort Antal, der byggedes Vejspærringer osv. Thy blev efterhaanden en stor Fæstning, i givet Tilfælde spærret fra Omverdenen af Oddesund og Vilsundbroerne og ved Landforbindelsen ved Vust, hvor der anlagdes en større Spærrestilling.

Disse tyske Arbejder fik stort set Lov til at foregaa i Ro. Ved Thisted faldt en sen Aftenstund et Par Bomber ved Søflyverstationen, men noget Bombardement paa de tyske Stillinger blev ikke foretaget. Der var imidlertid ofte engelske Maskiner over Egnen, og i et Par enkelte Tilfælde blev der kastet Bomber mod Thybanen, der blev afbrudt i nogen Tid, ligesom der i Slutningen af 1941 faldt Bomber mod Skarrehage Molerværk paa Mors, ved hvilken Lejlighed en engelsk Maskine styrtede ned ved Thisted og foraarsagede, at en Gaard i Faartoft brændte. Senere under Besættelsen styrtede enkelte engelske Maskiner ned paa denne Egn. I enkelte Tilfælde lykkedes det for Befolkningen at redde Mandskaberne. Glemmes maa dog ikke, at de store Befæstningsarbejder i nogen Grad blev saboterede af Arbejderne, der ikke blev overanstrengte. Der kan fra Besættelsens Dage fortælles mangan en Historie, hvor Arbejderne vel knapt naaede at komme til Arbejdspladsen, men alligevel hævede deres Dagløn. Der var Perioder, hvor der kom Arbejdere fra alle Egne af Landet. De var antaget, men man anede ingen Steder, hvor de skulde bo eller arbejde. Arbejdsindsatsen svarede i alle Tilfælde ikke nær til Arbejdsstyrkens Antal. I Kølvanet af Tyskere og Arbejdere fulgte Kantinerne, og i Forbindelse med dissers Ejere og andre Personer florerede Sort Børs-Handelen som aldrig før. Jo, det var Højsæson paa mere end een Maade -!

Hvordan behandlede nu Tyskerne af Beboerne? Det var vidt forskelligt. I Besættelsens første Aar var der uden Tvivl mange, der gik Tyskernes Ærinde, men efterhaanden som Udviklingen skred frem, kom det tydeligt frem, at der var een Del af Befolkningen, der betragtede Tyskerne som det, de var, Landets Fjender, medens en anden Del af Befolkningen var omend ikke Fjendens direkte Haandlangere, saa dog ikke Uvenner med Tyskerne. I en By som Thisted, der oversvømmedes af tyske Soldater, hvor man en Overgang saa næsten flere Tyske end Danske paa Gaderne, var alt for mange lunkne, og det samme var uden Tvivl Tilfældet paa Landet, hvor alt for mange Landmænd

Efterlysning

Et kvindeligt Medlem af den tyske Værnemagt i Thisted har anmeldt, at hun Tirsdag den 24. November 1942 Kl. ca. 18.15 i Nærheden af Stadion i Thisted er blevet overfaldet af 3 dansktalende Mandspersoner, der kneblede hende og slæbte hende ned til Badestalten ved Fjorden, hvor de forsøgte at udøve Sædelighedstorbrydelse imod hende.

Da dette mislykkedes, kastede de hende i Fjorden, og da hun forsøgte at redde sig ved at svømme, kastede de Sten efter hende.

Deres Signalement beskrives saaledes:

Alle 3 temmelig sat af Alder, uordentlig paa-klædt og alle iført Træsko; den ene, der var mindre end de andre, var iført hvid Murerkasket, og en af dem var iført Overfrakke og Hat.

For Oplysninger, der kan føre til Gerningsmændenes Paagribelse, udsættes en Ducor paa indtil 10.000 Kr., der udbetales efter Politets nærmere Bestemmelser.

Henvendelser med Oplysninger sker til Kriminalpolitets Kontor i Thisted, Telefon Thisted 900, eller nærmeste Politimyndighed.

Politimesteren i Thisted Købstad m. v., den 25. Novbr. 1942.

E. BRIX

Denne Plakat minder om en sørgmunter Episode i Novbr. 1942, da en halvgal tysk Kommandant indførte Udgangsforbud for Thistedboerne og forlangte, at Byen skulde betale 50.000 Kr. i Bod. Det opklaredes dog hurtigt, at Anmeldelsen var falsk.

solgte til og kom sammen med Tyskere. Det var, som havde ikke alle den rette Opfattelse af Situationen, selvom - heldigvis - en stor Del af Befolkningen viste en helt ud værdig Optræden.

Var der saaledes ikke Krig mellem Tyskerne paa den ene Side og Beboerne i Thy og Han Herred paa den anden Side, var Forholdet dog mange Gange spændt, ikke mindst de sidste Aar under Besættelsen. Der indtraf ikke saa faa Episoder, hvor Forbitrelsen mod Tyskerne var ved at tage Overtag. Det var bl. a. Tilfældet, da en tysk Officer en Sommernat i 1941 dolkede en ung Spildindsamler i Thisted. Officeren var beruset efter en Entreprenørfest og trængte ind i den unge Mands Hjem. Heldigvis slap den saarede over Attentatet. Forbitrelsen var ogsaa stor, da Thisted i 1942 - i November Maaned - fik 3 Dages Undtagelsestilstand som Følge af en tysk Piges usandfærdige Forklaring til sine Overordnede. Da Tyskerne et af de sidste Aar skød en ung Kone i Vorupør, idet hun cyklede forbi en Spærring, var det vel nok med til at vække Forstaaelsen, og til disse og mange andre Episoder kom saa det tyske Politis Arrestationer, der særlig fandt Sted i Slutningen af 1944 og omfattede ikke saa faa Personer, ligesom det samme Politi foretog visse Arrestationer den 29. August 1943. De dengang anholdte slap dog ud igen. Adskillige af de sidst anholdte sad fængslet lige til Kapitulationen. Ingen af Frihedskæmperne her fra Egnen mistede Livet i de tyske Lejre, men adskillige var dog udsat for haarde Prøvelser, og af Betjentene,

der herfra Egnen kom til Tyskland efter 19. September, er i hvert Fald een, en ung Betjent fra Fjerritslev, efter Kapitulationen død som Følge af Men fra Fangenskabet.

Den lokale Modstandsbevægelse.

Først paa et ret sent Tidspunkt blev Modstandsbevægelsen her en Kendsgerning, idet de første organiserede Grupper organiseredes i Begyndelsen af 1944. Der var nok tidligere dannet Grupper, der under forskellige Former deltog i illegalt Arbejde, men først paa det nævnte Tidspunkt begyndte de aktive Grupper. Den 5. Maj 1945 var der i Nordthy ca. 400 Frihedskæmpere, i Sydthy ca. 200 og et lignende Antal i Han Herred, og disse Styrker, der var godt bevæbnet, og efter 5. Maj kom til at udføre meget store Opgaver, naaede ogsaa under Besættelsen en hel Del, selvom der hele Tiden blev arbejdet lige for Næsen af Tyskerne. I Han Herred blev der gennemført en halv Snes Nedkastninger fra engelske Flyvemaskiner, i Sydthy 3-4, i Midtthy et Par og i Nordthy 3 Nedkastninger, den første den 30. November 1944. Alle Nedkastninger forløb godt, og Grupperne kunde forsyne sig selv med Vaaben. I Efteraaret 44 og Foraaret 45 lykkedes det Frihedskæmperne at genere de tyske Tropper ikke saa helt lidt. Thybanen var saaledes afbrudt et Utal af Gange, i hvilken Forbindelse det kan paapeges, at en meget stor Del af Modstandsbevægelsen bestod af Landmænd, der ogsaa fortrinsvis udførte Jernbanesabotagen. Denne var saa effektiv, at Thybanen til Tider var spærret op til 3 Dage ad Gangen og til sidst næsten var umulig for Tyskerne at regne med til Transporterne. Tillige skete der mange Sabotagehandlinger paa Biler, der kørte for Tyskerne, ligesom der i og omkring Thisted i Foraaret 1945 udførtes adskillige Sabotagehandlinger, der bl. a. gik ud over Kuhn Münchs Automobilværksted, Landlyst Teglværk, en Jernbanevogn med

T.v.: Hele Hansted By blev undermineret af Kanonstillinger og Bunkers. Her ses Nedgangen til et af Fæstningsværkerne. Paa Toppen ses en Lyskaster. (Sv. Aa. Kuhl fot.).

T.h.: Tyskerne anvendte ogsaa de yngre Aargange. Her ses en 11-aarig polsk Dreng i Uniform i O.T.-Lejren ved Nr. Alle i Thisted. (H. Sørensen fot.).

20,000 Liter Benzin, Sabotagehandlinger, der satte Tyskerne i vildt Oprør, men alligevel ikke fremkaldte nogen Gengældelse. Det kan i denne Forbindelse betones, at Politibetjentene, der efter 19. September var gaaet under Jorden, de fleste Steder kom til at danne Kernen i Modstandsstyrkerne.

Da 5. Maj 1945 kom, traadte Modstandsstyrkerne i Funktion og fik straks meget store Opgaver at løse, de første Dage med de omfattende Arrestationer, i Thisted alene ca. 150, og i de følgende Uger med at overtage Bevogningstjenesten af de tyske Fæstninger, der krævede et meget stort Mandskab.

De tyske Troppers Tilbagetrækning fra Landsdelen kom dog til at foregaa uden Episoder af nogen Art, idet man holdt de forskellige Nationers Soldater saavidt adskilte, at der ingen indre Stridigheder opstod. Det var i Sandhed en slagen Hær, der i Majdagene 1945 bevægede sig ad de thylandske Veje og gennem Han Herred for at naa tilbage til Fædrelandet, et diametralt modsat Syn end de Hærstyrker, der hin Aprildag i 1940 holdt deres triumferende Indtog. Til det sidste havde den tyske Ledelse dog gjort sit til, at saa meget som muligt kunde blive ødelagt. Der var saaledes anbragt Sprængladninger under Oddesund- og Vildsundbroerne, men Forehavendet blev bemærket og stoppet i Tide.

Flere Dage efter Troppernes Tilbagerykning var Egnen et talende Vidnesbyrd om, hvad der var foregaaet. Langs Landevejene laa Uniformer, Gasmasker, Geværer, Bajonetter osv., de Genstande, der havde holdt en Befolkning nede i fem lange, onde Aar, men nu uden nogen som helst Betydning, højest anvendelig som Souvenirs og til Legetøj for Børnene.

Stort set blev samtlige tyske Befæstningsanlæg afleveret, som de var, men det kunde dog ikke hindres, at nævenyttige Tyskere - efter Befrielsen - i det store og smukke Vildtreservat mellem Hansthalm og Klitmøller - hvorigennem Tyskerne forøvrigt byggede en 4 km lang Vej - sprængte to Pejlestationer i Luften.

Det var umaadelige Værdier, Tyskerne efterlod sig i Landet mod Nordvest, dels i Fæstningsanlægene, dels i de mange og store Barakker og Lejre, der laa spredt vidt omkring. Det kunde i de første Dage efter Befrielsen ikke undgaas, at en Del blev ødelagt og andet helt forsvandt,

*Tyskerne anlagde flere Steder vældige Jernbeton-Spærremure over Vejene. Her ses Spærringen paa Oddesund Landevej i Tilsted. Den var flankeret af et Bælte med Landminer.
(H. Berthing fot.)*

men der blev fra alle Sider gjort alt for at bevare Værdierne intakt. Det var i første Omgang Modstandsbevægelsens Styrker, der havde Vagten i hele Omraadet, men snart kaldte Hverdagens Arbejde paa disse Folk, og man maatte ty til Militærets Hjælp. Et Kompagni af den danske Brigade rykkede som de første danske Soldater ind i Hanstholm-Fæstningen, senere afløstes de af et Hold Marinesoldater. Danske Jenser ankom til Thisted, som dermed blev dansk Garnisonsby. Det var store Opgaver, der blev stillet til Militæret i Overgangstiden, men de blev løst.

Naar Besættelsesaarene til sin Tid kommer mere paa Afstand, og man bedre kan betragte og bedømme, hvad der egentlig skete, vil ogsaa Frihedskæmperne i denne Landsdel faa et smukt Kapitel. Selvfølgelig var det kun en Brøkdel af de 800 Mand, der dukkede frem den 5. Maj 1945, der med Rette kunde kalde sig Frihedskæmpere og havde ydet en Indsats, men da der blev kaldt, var der kun faa, der sagde Nej. Der var nok, der var villige til at ville yde en Indsats.

Landet mod Nordvest blev ikke et Offer for Schalburtag og Clearingmord - heldigvis. Det var, som Gestapo og dennes mange Afdelinger ikke havde saa megen Lyst til at komme saa langt mod Nord, hvorfor Modstandsbevægelsen her i nogen Grad kom til at arbejde under roligere Forhold end Tilfældet var andre Steder i Landet. Uden Ofre blev Kampen dog ikke. Under Sabotage mod en Bil blev en ung Mand fra Sundby, Hans Peter Jensen, dræbt. Efter Befrielsen blev en af de første og bedste Modstandsfolk i Thisted, Ralph Grønkjær, dræbt ved et Vaadeskud, og nogen Tid efter overgik samme Skæbne en ung Landmand, Peter Ifversen fra Lyngholm.

I en Omtale af Modstandsbevægelsens Arbejde skal ikke glemmes, at der af mange blev udført et stort Arbejde med Trykningen og Udbredelsen af de illegale Blade, der var med til at holde Humøret oppe i de sværeste Stunder og give een Troen paa Fremtiden. Thisted var en af de første Byer i Landet, der udsendte et illegalt Blad og med Tiden blev det til Millioner af Blade, som blev rundsendt Landsdelen over. Et specielt Blad for Landboerne var "5 Minutter i 12", der udkom lige til Befrielsen.

Naar Landsdelen slap saa godt gennem de tunge Aar som Tilfældet har været, skyldes det ikke mindst det Samvirke, der var mellem de forskellige officielle og uofficielle Led i disse Aar. Egnens Embedsmænd med Amtmanden i Spidsen udførte et stort Arbejde, og netop den Føling, disse Mennesker i Embeds Medfør havde med Tyskerne, var i høj Grad medvirkende til den Ro og Orden, hvormed de tyske Soldater forlod Landsdelen.

Millionværdier efterladt.

Tyskernes Fallitbo var meget, stort. Først i August Maaned 1946 - mere end eet Aar efter Befrielsen - var det opgjort. Forinden var gaaet et brydsomt Arbejde med Oprydningen. Uanede store Mængder Ammunition laa tilbage ved Befrielsen - langt over 10,000 Tons - der dels blev sprængt, dels videresendt til Hærens Afdelinger og dels sejlet bort til "Drukning". Gennem utallige Auktioner blev Efterladenskaberne fordelt, og langt ud i Fremtiden vil mange Ting vide at fortælle om Tyskertiden ... Bestræbelserne gik naturligvis først og fremmest ud paa at rømme de store Befæstningsværker for alt, hvad der havde Værdi. Tilbage blev de mange Bunkers, der fik Lov at ligge hen. Man vilde ikke omdanne Vestkysten til en Krigens Kirkegaard ... Pejlestationerne blev

T.v.: Paa Klitmøller Kirkegaard er rejst en Mindesten for de 12 Fiskere der i Sommeren 1944 mistede Livet ved Minesprængninger paa Havet.

T.h.: En af de sidste tyske Soldater ses her paa sin triste, ensomme Vandring ad Oddesund Landevej mod Grænsen. Hjemfarten tog sig lidt mindre drabelig ud end Ankomsten. (H. Odgaard fot.)

rømmet. En enkelt fik Lov at staa og tjener nu som Sømærke for Fiskerlejerne. 17,000 Jernkryds dannede Tankspærringerne. De skal opbevares i Depoter - forhaabentlig ikke som en Reserve i en ny Krig. Alene i Arbejds løn for at faa ryddet op efter Tyskerne betaltes ¼ Mill. Kr. Hæren og Marinen fik Møbler og andet Inventar til en Værdi af 750,000 Kr. foruden Kanoner m. v. Den særlige Kommission, der blev nedsat for at lede Oprydningsarbejdet, solgte for over 2 Mill. Kr. Varer udover Leveringerne til Staten. Der blev alene solgt 1,6 Mill. kg Støbejern og 1,5 Mill. kg gl. Jern, foruden at der blev afsendt 500 Vognladninger Gods til det øvrige Land. Der blev afgivet Materiel til Flygtningelejerne osv., og tilbage stod endda Værdier for over 3 Mill. Kroner. - Mange af de efterladte tyske Bygninger er efter Kapitulationen blevet taget i Brug til de forskelligste Formaal og fornuftige Formaal. Enkelte Steder langs Thykysten er de tyske Baraklejerne blevet til Feriekolonier for Skolebørn, hvor i særlig Grad de svagelige Børn i dejlige Sommerdage henter Sundhed og Styrke. Mange tyske Huse er endt som Sommerhuse eller Lysthuse i Kolonihaver og mange til Beboelse. I Hundborg agter man at anvende Resterne af en tysk Befæstning til en Ungdomsskole, i Thisted fungerede en tysk Barak i Sommeren 1947 som Vandrehjem, og det tidligere tyske Officershjem i Simons Bakker, ved Thisted skal forandres til en Sommerrestaurant efter at have været, anvendt til Vandrehjem i 1946. Spejderne i Thisted har faaet et dejligt Samlingslokale osv. Intet er saa galt, at det ikke er godt for noget, siger et gammelt Ord. Det har i Sandhed fundet sin Bekræftelse i dette Tilfælde.

Naturligvis var Landevejene ikke bygget til at tage Krigens tunge Trafik, og adskillige Landeveje i Landsdelen blev helt eller delvis ødelagt. Det drejede sig særlig om den 23 km lange Landevej fra Thisted til Hanstholm, hvis Bundlag blev fuldkommen knust under Trykket af Kørselen med de tunge Kanoner.

I 1942 blev det regnet ud, at en Istandsættelse vilde koste 725,000 Kr. Denne Pris var i 1945 steget til knap 800,000 Kr. Ialt regnede man i 1946 med, at der paa Thisted Amts Landeveje - hvilket vil sige fortrinsvis i Thy og Han Herred - var sket Skade paa Landevej ene som Følge af den tyske Trafik til et Beløb af 743,000 Kr., samt for 204,000 Kr. paa Bivejene, eller ialt ca. 1,7 Mill. Kr., hvilket var et langt større Beløb end i noget andet Amt i Landet.

En Afdeling af "Den danske Brigade" afløste d. 18. Maj 1945 Frihedskæmperne som Bevogtere af Hanstholmfastningen. – Frihedskæmperne staar her foran Tyskernes Forplejningsbygning i Hansted. (H. Sørensen fot.)

Haarde Aar for Fiskerne.

Var der end Erhverv, der nød godt af Tyskernes Tilstedeværelse - og det var der saa givet - var der ogsaa Befolkningskredse, hvis Indtægtsmuligheder blev forringet. Det drejer sig bl. a. om Fiskerbefolkningen, der til Tider var helt afskaaret fra at komme paa Havet ved direkte Forbud fra Tyskerne og aldrig kunde komme ud til de sædvanlige, rige Fiskerbanker, som var spærret ved Mineudlægninger. Tog Fiskerne endelig ud, var Risikoen stor. Minerne lurede i Havet, og Flyvemaskinerne i Luften ... Det var med Livet som Indsats, at den thylandske Fiskerbefolkning røgtede sin Gerning i Krigsaarene, og man kom heller ikke igennem uden Ofre. Haardest ramt blev det lille Fiskerleje Klitmøller, hvor ikke mindre end 12 Fiskere i Løbet af forholdsvis kort Tid blev revet bort fra Hjem og Familier ved Mineeksplosioner. Netop her vil Krigen for evig blive husket og mindet som det frygtelige, den er. Den første Baad forliste den 1. Juni 1944. Ved denne Lejlighed druknede fire Fiskere. En smuk Sommersøndag i August 1944 blev Fiskerlejet ramt af det haardeste Slag. Fiskerflaaden var som sædvanlig gaaet ud paa Fiskeri, men to Baade naaede aldrig hjem. Man fandt kun Vragrester. Otte Fiskere blev derude. De dødsensfarlige Miner havde gjort deres Pligt, men det gik ikke ud over de skyldige ... De fleste af Ligene drev senere i Land og ligger nu begravet paa Klitmøller Kirkegaard. Over deres Grave er rejst en smuk Mindesten.

I det hele taget er Kystens Kirkegaarde vel det Sted, hvor man længst frem i Tiden vil finde Sporene fra Krigens Dage. Snart sagt paa alle de smaa Kirkegaarde finder man Grave, hvor allierede Soldater har fundet deres sidste Hvilested, enten de nu som ukendte er drevet ind fra Havet eller er styrtet ned, naar Flyvemaskinerne kom over Kysten paa deres Togter mod Fjendelandet. Over deres Grave er rejst Mindestene, og Blomster savnes aldrig ... Allierede var de i de tunge Dage, og som saadan vil deres Minde altid blive bevaret.

Megen Modgang havde Tyskerne under Krigen - ogsaa Vesterhavet var en slem Modstander. Naar Stormen spillede op, og hushøje Bølger slog mod Kysten, blev Kystbefæstningerne undergravet og ødelagt, og naar Havgusen om Aftenen sneg sig ind over Landet, var Tyskerne i den dybeste Nød. Første Gang det skete, regnede Tyskerne bestemt med, at det var Invasionen, der var paa Vej. Kysten kom i Alarmberedskab, Røgslør blev udspyt, Gasmaskerne kom frem osv. Det var kun Havgusen ...!

De dødsensfarlige Miner.

I titusindvis af Miner strøede Tyskerne i Krigens Aar i Landsdelens Jord. Det skete ikke alene ved Kysten, men overhovedet alle de Steder, hvor der kunde være en Anledning dertil. I ikke faa Tilfælde kom Danske under Krigen ind i disse Minefelter - og ogsaa efter Befrielsen har Landminerne krævet mange Døds ofre samt lemlæstet adskillige. Ud i Fremtiden maa man desværre mene, at Minerne vil kræve endnu flere Ofre. Officielt skulde samtlige Miner ganske vist være fjernet fra Thy og Han Herreds Jord medio 1946, men senere foretagne Kontrolpløjninger har bragt adskillige Miner frem for Dagens Lys. Sandet kan flytte sig og har gjort det i Krigens Aar. Man tør

Ved en Højtidelighed paa Dyrskuepladsen i Thisted blev Bevogtningsopgaverne i Thy og V. Han Herred d. 24. Juni 1946 overdraget fra "Sektion Nordvest" til Jydske Dragonregiment. I Forgrunden Sektionsleder Kaptajn Ejbye Nielsen. (H. Sørensen fot.)

ikke forsværge, at der endnu kan ligge Minefelter, som ikke er fundet og som en skønne Dag kan give Anledning til forfærdende Ulykker. Man maa haabe, at det ikke bliver Tilfældet, men Sporene efter en Verdenskrig udslettes nu ikke paa eengang ...

Mange hundrede Miner drev i Krigens Aar ind paa Vestkysten - en enkelt fandtes ogsaa i Limfjorden. Med Sikkerhed ved man, at disse Havets Uhyrer vil være at finde adskillige Aar frem i Tiden og meget let kan give Anledning til Ulykker. Ogsaa disse Miner kostede adskillige Danske Livet under Krigen, i de fleste Tilfælde var det Folks Letsindighed, der foraarsagede Ulykkerne. Det hændte ved Bulbjerg, at to Mennesker mistede Livet ved Uforsigtighed, og ved Hanstholm indtraf en anden Gang en større Eksplosion, der krævede Dødsofre.

Ogsaa paa anden Maade har Besættelsens Aar sat sig Spor, som ikke forvindes med det samme ... Fra Prøveskydningerne og fra de enkelte Gange, hvor Tyskernes Kanoner virkelig havde Anledning til at skyde, ligger endnu mange farlige Granater og andre Genstande, som kan give Anledning til Ulykker.

Naturligvis kom Besættelsen i mangt og meget til at gribe ind i det daglige Liv. Adskillige Mennesker vilde i Dag helst have været disse Aar foruden. De lod sig blænde af Penge og maatte i Fængslerne afsone deres Straffe. Heldigvis var det kun et Faatal af Landsdelens Mænd og Kvinder, der aktivt gik ind paa Tyskernes Side. De fleste af de Mennesker, der er blevet dømt, er Folk fra andre Egne af Landet, der lod sig lokke hertil af Pengenes Glans. Der var Invalidere og andre, som blev Storetreprenører. Det var herlige Dage for de friskeste Folk! Landet mod Nordvest havde faa Quislinge, men til Gengæld adskillige Kvinder, der ikke undsaa sig for en temmelig intim Omgang med de tyske Soldater, men det er vel Ting, der følger i en Krigs Fodspor.

Det kunde ikke undgaas, at de tyske Soldater kom paa Kant med Loven. De havde ikke altid lige meget Held til at skelne mellem mit og dit. De var Mestre for adskillige Indbrud og Tyverier hele Landsdelen over, men blev i de fleste Tilfælde fundet. Værre var det, at flere af Landets værste Røvere og Tyveknægte fulgte i Hælene paa Tyskerne, saa man i Thisted blev Vidne til et stort anlagt Røveriforsøg, hvor der blev stjålet 30,000 Kr. At Sort Børs Handelen florerede, og lyssky Elementer drev deres Spil, kan enhver forstaa.

Fra Politiets Side blev der gjort meget for at gribe ind, hvor man i det hele taget kunde, men kun paa de Omraader, hvor Interesserne bød een det. Politiet her undgik den grufulde Skæbne at blive deporteret paa nær enkelte, der ved et Tilfælde opholdt sig andre Steder i Landet, og en enkelt, der i 1944 blev anholdt - uden Grund - og ført til Koncentrationslejr. Politiet blev afvæbnet, afslog et Tilbud om at fortsætte Tjenesten og gik saa for Størstepartens Vedkommende "under Jorden" og blev gode Medkæmpere i Modstandshæren, ja, de fleste Steder dannede de Kernen i dette Arbejde.

Tyske Flygtninge undgik Landsdelen heller ikke. Før Befrielsen fik man en "Ration" paa adskillige Tusinder. Tallet blev i Løbet af 1946 bragt ned til ca. 4000, der anbragtes i tidligere tyske Lejre og fortrinsvis samledes ude ved Kysten, saa man i det store og hele ikke mærkede meget til

Den 9. Maj 1945 vendte to Thisted-Politimænd via Sverige hjem fra tyske Koncentrationslejre. Til venstre i Billedet ses Kriminalbetjent A. G. Nielsen, der bydes velkommen af Tømmerhandler A. Klit Nielsen. Yderst til højre staar Overbetjent Jens P. Jensen. (H. Sørensen fot.)

dem. - I 1947 blev Landsdelen helt fri for disse Flygtninge. I Sommeren 1946 blev Dragsbæklejren befolket med ca. 800 allierede Flygtninge.

Det er paa utallige Omraader en Besættelse griber ind i et Samfunds Liv og sætter sine Spor, ligesom den helt standser den Udvikling, der var igang. Regnes de anrettede Skader paa disse Omraader sammen, vil de blive langt større end de Beløb, Tyskernes Efterladenskaber indbragte.

Samtidig med at Besættelsen bragte økonomisk gode Vilkaar i Amt og Kommune og paa andre Omraader, voldte den tilsvarende Vanskeligheder og ligesom satte Udviklingen tilbage. Det var for Amtets Vedkommende Tilfældet paa flere Omraader. Saaledes var man før Krigen i fuld Gang med et omfattende Sygehusbyggeri, et Arbejde, der maatte indstilles til Fordel for Bygning af Beskyttelsesrum. Paa denne Maade kunde der nævnes mange Eksempler fra Land og By paa, hvorledes Besættelsestiden med dens mange Restriktioner baandlagde allerede udarbejdede Planer og standsede paabegyndte Arbejder. Det gjaldt det imponerende Skolebyggeri, der var igang, maaske i nogen Grad af den Grund, at Tyskerne tog de nye Skoler efterhaanden, som de var færdigbyggede. I det hele taget blev der anrettet Skader for mange Penge paa Landsdelens Skoler, Forsamlingshuse og andre Bygninger. De sømbeslaaede Støvler gik ikke gratis over Gulvene -!

Mange Problemer skabte Besættelsestiden. Tidligere Beslutninger og Vedtagelser skulde pludselig ses under en helt anden Synsvinkel paa Baggrund af Udviklingen i Mellemtiden. Var end Besættelsen et haardt Tryk for Befolkningen i Landet mod Nordvest og kastede Sorg og Ulykker ind over mange Hjem og skabte et Hav af Vanskeligheder og Problemer, som skulde løses, var der paa den anden Side ogsaa meget at være glad for. Det lykkedes at holde Dagliglivet igang. Alle fik de, hvad de kunde spise. Der var ikke Schalburgtage og Clearingmord, men der var en Vilje i langt den største Del af Befolkningen til at komme igennem Besværlighederne paa den bedste Maade. Der var en Modstandsbevægelse, der var rede til at tage Kampen op og kunde overtage Styret, da Tyskerne kapitulerede. Hvorledes havde Begivenhederne ellers udviklet sig?

Dagliglivet er igen i Gang. Meget er hurtigt glemt. Maatte Besættelsens tunge Aar have lært Befolkningen i Landet mod Nordvest eet og andet, som den vil drage Lære af i Fremtiden, har Aarene og de Begivenheder der er udspillet, maaske ikke alene været til Ulykke, men ogsaa vist Vejen ind i en ny og bedre Fremtid.

Hanstholm som Turistattraktion!

Der gik over hele Landet Gny af den store tyske Fæstning i Hanstholm, og det var ikke underligt. Det førte med sig, at Fæstningen i Løbet af 1946 blev besøgt af tusindvis af Turister fra hele Landet, som fik Lejlighed til at se Fæstningen igennem fra først til sidst og i Sandhed blev imponeret af Størrelsen og vel ikke mindst af de Tal, det havde kostet at bygge de forskellige Ting.

Den første engelske Militærafdeling rullede d. 18. Maj 1945 over Oddesundbroen, hilst af begejstrede Thyboer. (M. Østergaard fot.)

Hanstholm-Fæstningen blev saaledes en Turistattraktion, men er det ikke mere. De store Kanoner er blevet pillet ned, og det, der staa tilbage, men fortsat er under dansk Soldatervagt, er ikke den Turistattraktion, som det engang var. Det kunde tyde paa, at Hanstholm ikke fortsat skal være en Fæstning som et Led i det danske militære Forsvar, men skal reduceres til ingenting og til sene Tider skal ligge hen som Vidne om en tragisk Tid, man gerne vilde have været foruden.

Adskillige Ting i Hanstholm vil dog staa tilbage som Minde om de uhyggelige Aar, og Egnen vil være det Sted, hvor man længst frem i Tiden vil have Minder tilbage fra Tyskertiden.

Efterskrift.

Efter at ovenstaaende er skrevet, er der sket et Dødsfald, der krævede Boghandlermedhjælper Hans Peter Westh Hansens Liv. Dette tragiske Dødsfald ramte den egentlige Stifter af Modstandsbevægelsen i denne Landsdel. Derfor skal denne Artikel ikke slutte uden nogle Mindeord over netop ham, der var Symbolet paa den danske Frihedskæmper, paa den unge danske Mand, der satte Pligten til sit Fædreland over alt andet og udførte et enestaaende stort Stykke Arbejde, der gjorde, at Modstandsbevægelsen i Thy og Han Herred og Hans Peter Westh Hansen maa nævnes i Sammenhæng.

Hans Peter Westh Hansen omkom ved en tragisk Drukneulykke ved Hanstholm sidst i August Maaned 1947. Han blev begravet under sjælden stor Deltagelse fra nær og fjern, og det skyldtes ikke alene det, at han var Modstandsmand, men at han paa en sjælden Maade var netop den Type, i hvem man saa den Ungdom, der rejste sig til Kampen. I Westh Hansen, der var ansat i Boghandler Ballebyes Boghandel i Thisted, ledede i meget lang Tid en Kæmpecentral af illegal Litteratur fra Boghandelen. Herfra fordeltes i Tusindvis af Blade og Bøger til fjerne Egne af Landet, og hos ham blev ogsaa det lokale Modstandsblad til. Da Spørgsmaalet om de væbnede Styrker kom frem, var han med i første Række og var med til at udtage de Folk, der skulde danne Grundstammen i Bevægelsen. Han var udset til at skulle være Byleder, men blev i August 1944, netop som Arbejdet var ved at blive gennemført, arresteret af Gestapo, der sendte ham til Frøslev Lejren, hvor han sad til Kapitulationen.

(Kilde: Landet mod Nordvest bd. 2, side 311-326).